

Examen VWO 2011

tijdvak 1
maandag 23 mei
9.00 - 12.00 uur

geschiedenis (pilot)

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 29 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 78 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Door de tijd heen

De volgende historische voorbeelden van liefdadigheid staan in willekeurige chronologische volgorde:

- 1 De nationaalsocialistische “Winterhulp Nederland” had als officiële doelstelling: “in het bezette Nederlandse gebied levende behoeftige Nederlandse staatsburgers zonder aanzien des persoons hulp en ondersteuning te verschaffen”.
- 2 Prinses Juliana werd benoemd tot voorzitter voor het Nationale Crisiscomité dat hulp moest bieden aan de grote hoeveelheid werklozen na de beurskrach.
- 3 In de bloeitijd van de Republiek liet Maarten Meerman, een bestuurder van de VOC, een hofje bouwen waar “eerbare, nuchtere weduwen of vrouwen van goede naam en reputatie, van ten minste 40 jaren oud”, gratis mogen wonen.
- 4 Keizer Karel de Grote verbood bedelen en eiste dat elk van zijn leenmannen zelf voor de armen op zijn domein zorgde.
- 5 De hervormer Calvijn stelde in zijn nieuwe kerkorde verschillende ambten vast. De vierde orde was die van diakenen; dit waren kerkleden die zich speciaal bezighielden met liefdadigheid.
- 6 De Utrechtse “zeven steegjes” werden gebouwd om arbeiders te huisvesten. De overheid eiste dat de steegjes voldeden aan bouwnormen om iets te doen aan de slechte leefomstandigheden van fabrieksarbeiders in de overbevolkte steden.

- 2p   1   Zet deze voorbeelden van liefdadigheid in de juiste volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Liefdadigheid verlenen kan, naast menslievende, ook politieke motieven hebben gehad.

- 2p   2   Leg dit uit door een voorbeeld van liefdadigheid dat genoemd is in vraag 1 te koppelen aan een kenmerkend aspect uit die tijd.

Prehistorie en oudheid

Gebruik bron 1.

De vondst van de veenweg geeft ons inzicht in de economische en in de sociale structuur van de samenleving in prehistorisch Drenthe.

- 2p   3   Maak voor beide aannemelijk welke conclusie over deze samenleving je kunt afleiden uit deze bron.

Gebruik bron 2.

In een debat tussen historici rijst de vraag of je op grond van deze bron kunt concluderen dat er in de vroege stedelijke gemeenschappen sprake is van arbeidsdeling.

- 2p   4   Leg uit dat de bron door de aard ervan geen sterk bewijs levert voor deze conclusie.

Gebruik bron 3.

Uit de door Thucydides beschreven omstandigheden is een voorwaarde af te leiden voor het ontstaan van het Griekse wetenschappelijk denken.

- 3p **5** Noem die voorwaarde en leg daarmee uit waarom de Griekse stadstaten gunstiger waren voor de ontwikkeling van het Griekse wetenschappelijk denken dan de situatie die Thucydides beschrijft.

Door de ondergang van het Romeinse Rijk stortte het economische systeem in West-Europa in. Met het hofstelsel paste West-Europa zich aan de nieuwe omstandigheden aan.

- 2p **6** Leg dit uit.

De middeleeuwen

Volgens de islam hoort iedere gelovige het heilige boek, de Koran, in het Arabisch te lezen.

- 2p **7** Leg uit waardoor dit bijdroeg aan een efficiënter bestuur van het islamitische rijk.

In de late middeleeuwen komt er meer geld in omloop.

- 2p **8** Leg uit welk gevolg dit had voor het hofstelsel.

Gebruik bron 4.

Twee onderzoeksvragen:

- 1 Welke successen behaalden de christenen tijdens de eerste kruistocht?
- 2 Met welke argumentatie onderbouwden christenen achteraf hun deelname aan de eerste kruistocht?

Voor een antwoord op één van deze onderzoeksvragen is de bron geschikter dan voor de andere onderzoeksvraag.

- 4p **9** Leg uit, telkens met twee argumenten:
- voor welke onderzoeksvraag deze bron geschikter is en
  - voor welke onderzoeksvraag deze bron minder geschikt is.

In 1425 werd in Leuven de eerste universiteit in de Lage Landen opgericht. De Bourgondische hertog Filips de Goede steunde deze oprichting, omdat deze kon helpen bij het uitvoeren van zijn centralisatiepolitiek.

- 2p **10** Leg dit uit.

Door de tijd heen

De volgende historische gebeurtenissen over het paleis Versailles in Frankrijk staan in willekeurige volgorde:

- 1 De gebroeders Montgolfier vertoonden bij Versailles een wetenschappelijk experiment: de eerste ballonvlucht met passagiers. In de luchtballon zaten een eend, een haan en een schaap.
- 2 Het Duitse nationalisme zegevierde na een oorlog met Frankrijk: Wilhelm I werd in Versailles uitgeroepen tot keizer van Duitsland.
- 3 Tijdens de regeerperiode van koning Lodewijk XIV werd Versailles het symbool van het absolutisme.
- 4 Tijdens de Franse Revolutie bereikte een grote groep opstandige boeren en burgers het paleis; koningin Marie-Antoinette vluchtte via een geheime gang naar de kamer van de koning om zich te verstoppen voor de democratisch revolutionairen.
- 5 Na afloop van de Eerste Wereldoorlog werd in de Spiegelzaal van Versailles het vredesverdrag ondertekend.
- 6 Vanuit het oogpunt van Europees cultureel erfgoed stelde de Europese Unie geld beschikbaar voor het onderhoud van het paleis en de tuinen van Versailles.

- 2p **11** Zet deze zes gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Vroegmoderne tijd

De Italiaanse schilder Vasari schreef in 1550 een boek met daarin biografieën en beschrijvingen van werken van Italiaanse schilders, architecten en beeldhouwers die leefden tussen 1300 en 1550. Hij benoemde daarbij drie periodes:

- 1 de veertiende eeuw, die met kunstenaars als Cimabue en Giotto de “rinascimento” (hergeboorte, renaissance) van de klassieke kunsten betekende;
- 2 de periode van “augumento” (vermeerdering) waarin de kunst groeide en verbeterde;
- 3 zijn eigen periode vanaf 1500, de “perfezione” (volmaaktheid) met Michelangelo als centrale kunstenaar.

Vasari gebruikte in zijn Vite de term “middeleeuwen” om de tijd te beschrijven tussen de klassieke oudheid en de veertiende eeuw.

- 2p **12** Leg aan de hand van zijn indeling in periodes uit, dat deze term niet objectief is.

Historici beweren dat er een verband bestaat tussen de opkomst van de steden in West-Europa, het boek van Vasari (zie vraag 12) en de verspreiding van de renaissance.

- 3p **13** Beredeneer welk verband dat was.

Gebruik bron 5.

Een bewering:

Uit de beschrijving van Vasari blijkt dat het fresco van Rafaël twee ontwikkelingen uit de zestiende eeuw laat zien.

- 4p **14** Noem die twee ontwikkelingen en geef van elk een voorbeeld uit de beschrijving van het fresco.

In 1628 veroverde kapitein-generaal Piet Hein vlak bij Cuba een Spaans konvooi dat zilver uit de Spaanse zilverbijeenkomsten in Zuid-Amerika vervoerde naar Spanje. Hij bracht zijn buit naar de Republiek waar het zilver voorlopig werd opgeslagen. Dit leidde in grote delen van Europa tot een economische neerval door gebrek aan muntgeld.

In de zeventiende eeuw ontstaat een wereldeconomie.

- 4p **15** Leg uit, telkens met een verwijzing naar deze gebeurtenissen:
- waardoor deze wereldeconomie kon ontstaan en
  - waardoor deze gebeurtenissen als bewijs kunnen dienen voor het bestaan van een wereldeconomie.

In de negentiende eeuw schrijft J. Viotta het lied “Heb je van de zilveren vloot wel gehoord?” waarin Piet Hein en het kapen van de zilverbloot werden verheerlijkt. Het werd een populair lied dat schoolkinderen moesten leren zingen.

- 1p **16** Geef aan welke ontwikkeling uit de negentiende eeuw dit lied illustreert.

Gebruik bron 6.

Deze afbeelding van een slavenschip is een effectief propagandamiddel geweest van de abolitionisten.

- 4p **17** Leg uit:
- welke boodschap de abolitionisten met deze afbeelding willen overdragen en
  - dat het succes van de afbeelding met een ontwikkeling in het denken van de achttiende eeuw verklaard kan worden.

Gebruik bron 6.

Stel: je doet onderzoek naar de transatlantische slavenhandel en je vraagt je af of deze bron bruikbaar is voor je onderzoek.

- 2p **18** Noem een reden waarom je twijfelt aan de bruikbaarheid van deze bron voor je onderzoek en geef aan of die te maken heeft met de representativiteit of met de betrouwbaarheid van de bron.

Gebruik bron 7.

Een bewering:

Met deze gegevens kun je het verband aangeven tussen de groei van het aantal slaven in de Verenigde Staten en de Industriële Revolutie.

- 2p **19** Leg dit verband uit.

Gebruik bron 8.

Tijdens de Conferentie van Berlijn in 1885 kwamen vijftien Europese landen bijeen om afspraken te maken over hun invloedssferen in Afrika.

- 3p **20** Leg uit dat volgens president Ferry deze afspraken over Afrika:
- op economisch gebied noodzakelijk en
  - voor de binnenlandse politiek wenselijk en
  - voor de buitenlandse politiek onvermijdelijk waren.

Gebruik bron 9 en 10.

Een bewering:

De sociale kwestie en de opkomst van emancipatiebewegingen in de negentiende eeuw leiden tot democratisering.

- 4p **21** Toon dit aan met beide bronnen.

Gebruik bron 10.

Uit het programma van de Vrijzinnig Democratische Bond (VDB) blijkt dat het hier gaat om een links-liberale partij.

- 4p **22** Toon dit aan door met een programmapunt van de VDB:
- uit te leggen dat de VDB liberale opvattingen heeft en
  - dat de VDB opvattingen heeft die aansluiten bij sommige opvattingen van de socialisten in die tijd.

Gebruik bron 11 en 12.

President Roosevelt gebruikt in de jaren 1930 deze foto om aan de Amerikanen uit te leggen waarom het liberale economische beleid in de Verenigde Staten omgebogen moest worden.

- 3p **23** Geef aan waarom het noodzakelijk was in deze periode in te grijpen in de economie en leg uit op welke manier de foto gebruikt kan worden om duidelijk te maken dat het beleid omgebogen moet worden.

Gebruik bron 13.

Uit deze poster blijkt dat de NSB zich richt tot zowel de arbeiders als de middenstand en zich afzet tegen de sociaaldemocraten en kapitalisten.

- 4p **24** Leg dit uit door met de poster aan te geven waarmee de NSB:
- op de onvrede van de arbeiders probeert in te spelen en
  - op de onvrede van de middenstand probeert in te spelen en
  - zich afzet tegen de sociaaldemocraten en
  - zich afzet tegen de kapitalisten.

Gebruik bron 14.

De nationaalsocialisten verspreiden vanaf 1938 de boodschap dat de Kristallnacht een uiting is van spontane volkswoede tegen de joden.

- 2p **25** Toon aan dat deze bron een bewijs hiertegen vormt.

Enkele gegevens:

- 1 De Nederlandse communiste Hannie Schaft was tijdens de Tweede Wereldoorlog een actieve verzetsstrijder. Zij, “het meisje met het rode haar”, pleegde verschillende aanslagen op de Duitse bezetter en Nederlandse collaborateurs. Daarnaast hield zij zich bezig met het verspreiden van illegale kranten. Enkele dagen voor het einde van de oorlog werd zij geëxecuteerd.
- 2 In 1946 kreeg zij postuum het Verzetskruis en de Amerikaanse Medal of Freedom.
- 3 In 1951 werd de jaarlijkse herdenking van haar dood onmogelijk gemaakt door de politie van Haarlem.
- 4 In 1983 werd in het Kenaupark in Haarlem een monument ter ere van Hannie Schaft onthuld.

- 3p **26** Leg uit dat het vanuit politiek oogpunt verklaarbaar is dat Hannie Schaft:
- zich als communiste verzette tegen de nationaalsocialistische bezetter en
  - door de naoorlogse Nederlandse regering onderscheiden werd voor haar activiteiten, maar
  - tussen 1950 en 1980 in Nederland haar publieke herdenking gevoelig lag.

Gebruik bron 15.

Uit de herinneringen van Dietrich Garstka blijkt het totalitaire karakter van het communisme in de DDR, maar ook dat het in 1955 nog niet gelukt is om dit helemaal door te voeren.

- 3p **27** Toon dit aan door:
- een kenmerk van een totalitaire staat te noemen en
  - te laten zien dat dit kenmerk in de DDR aanwezig is, maar
  - in 1955 nog niet volledig doorgevoerd is.

Gebruik bron 15.

In 1961 laat het bewind in de DDR tussen Oost- en West-Berlijn een muur bouwen, waardoor contacten tussen Oost- en West-Berlijn onmogelijk worden.

- 2p **28** Ontleen aan de bron een verklaring voor het bouwen van de muur vanuit het standpunt van het DDR-bewind.

Gebruik bron 16.

Idi Amin Dada gebruikt propaganda om zijn macht te bevestigen.

- 3p **29** Leg dit uit door aan te geven:
- welke politieke boodschap Amin met het T-shirt wil overdragen en
  - welke groep Idi Amin Dada wil bereiken met de politieke boodschap op dit T-shirt en
  - welke reden hij heeft om zijn boodschap op deze manier te verspreiden.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.